

รายงานการค้นคว้าอิสระ (แผน ข)
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การถอดองค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย
ตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

KNOWLEDGE CAPTURING OF NATIVE CROSSBRED CHICKENS RAISING ON FARMERS
BAN THA SOM POI, THUNG FAI SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT,
LAMPANG PROVINCE

รัฐญา เทพวาทิ, ขนิษฐา เสถียรพิระกุล¹, เกียรติศักดิ์ ศรีเงินยวง¹, สุธีระ เหมอีก¹

¹ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹ Geosocial Based Sustainable Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกร และ 2) รวบรวมองค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม บ้านท่าส้มป่อย หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมือง ลำปาง จังหวัดลำปาง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ และสำรวจพื้นที่เพื่อ สัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 16 ราย ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง มีอายุระหว่าง 60-70 ปี อาชีพหลักส่วนใหญ่ ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริมคือ รับจ้างทั่วไป และรับจ้าง ทางการเกษตร จำนวนการเลี้ยง 20-100 ตัว สายพันธุ์ไก่เป็นไก่พื้นเมืองทั้งหมด ลักษณะการเลี้ยงเป็น แบบปล่อยอิสระ เลี้ยงแบบกึ่งปล่อยธรรมชาติ และปล่อยในสวนหลังบ้าน การคัดสายพันธุ์ เป็นแบบ ให้ผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ พ่อแม่พันธุ์คัดจากที่มีลักษณะดี โรงเรือนที่เลี้ยงส่วนใหญ่ลักษณะเป็นเพิง แหงนทรงจั่ว และล้อมในพื้นที่ทางการเกษตร การเพาะฟักไข่เป็นแบบธรรมชาติ โดยให้แม่ไก่กกเอง เกษตรกรจัดหารังไข่อย่างง่าย เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ข่ง ตะกร้า ก่อลง หลังจากการฟักที่มีการอนุบาลลูกไก่ เกษตรกรบางรายใช้สุ่ม หรือบางรายใช้เล้าอนุบาลที่มีตาข่ายลวดหรือพลาสติกล้อม เพื่อป้องกันแมลงและสุนัข ช่วงการอนุบาลลูกไก่จะให้อาหารไก่เล็กสำเร็จรูปผสมกับปลายข้าว ใน ระยะเวลาการเลี้ยง 3-4 เดือน จะมีการให้อาหารเสริมบ้างในช่วงเช้าหรือเย็น เป็นจำพวกอาหารที่มีใน ท้องถิ่น เช่น รำ ข้าวเปลือก ปลายข้าว ข้าวโพดบด ต้นกล้วยสับ รื่องโรคและการป้องกัน เกษตรกร ส่วนใหญ่เลี้ยงแบบธรรมชาติ ไม่ค่อยจะมีการให้วัคซีน แต่จะดูแลโรงเลี้ยงด้วยการดูแลความสะอาดใน โรงเลี้ยง ถ้าหากมีไก่ป่วย ไก่ตาย ก็จะมีการกำจัดด้วยการฝังกลบเพื่อลดการแพร่เชื้อโรค ไก่พื้นเมืองที่ ตลาดต้องการ มีน้ำหนักประมาณ 1-2 กิโลกรัม จะเป็นที่ต้องการของตลาด ในแต่ละรอบการขายจะมี พ่อค้าคนกลางมารับซื้อกิโลกรัมละ 80-120 บาท ราคาขึ้นอยู่กับฤดูกาลและความต้องการของตลาด

คำสำคัญ: ไก่พื้นเมืองลูกผสม, การเลี้ยงแบบปล่อย, การเลี้ยงแบบกึ่งปล่อย, การเลี้ยงแบบสวน หลังบ้าน, องค์ความรู้

Abstract

This study aimed to: 1) investigate the context of native crossbred chickens raising among farmers, and 2) compile knowledge regarding the raising of native crossbred chickens in Ban Tha Som Poi, Moo 1, Thung Fai Subdistrict, Mueang Lampang District, Lampang Province. Data were collected through interviews and field surveys involving 16 farmers.

The results revealed that most native crossbred chicken farmers were between 60–70 years old. Their primary occupations included rice farming, crop cultivation, and livestock raising, while secondary occupations consisted of general labor and agricultural employment. The number of chickens raised ranged from 20 to 100 birds. Most farmers raised pure indigenous chicken breeds. The management systems included free-range, semi-free-range, and backyard farming practices. Breeding was mainly conducted through natural mating, with parent stock selected based on desirable characteristics.

Most chicken houses were simple gable-roofed sheds located within agricultural areas. Egg incubation was carried out naturally by brooding hens. Farmers prepared simple nesting materials using locally available items such as baskets, bamboo trays, and boxes. After hatching, some farmers used bamboo cages, while others used brooding pens enclosed with wire mesh or plastic netting to protect chicks from cats and dogs. During the brooding period, chicks were fed commercial starter feed mixed with broken rice. Throughout the 3–4 month rearing period, supplementary feed was provided in the morning or evening, consisting of locally available feed resources such as rice bran, paddy rice, broken rice, ground corn, and chopped banana stems.

Regarding disease prevention and health management, most farmers practiced natural rearing systems with limited vaccination programs. Farm hygiene and cleanliness were emphasized as preventive measures. Sick or dead chickens were disposed of by burial to reduce disease transmission. Market demand for indigenous chickens favored birds weighing approximately 1–2 kilograms. In each production cycle, middlemen purchased the chickens at prices ranging from 80–120 baht per kilogram, depending on seasonal conditions and market demand.

Keywords: Hybrid native chickens, Free-range farming, Semi-free-range farming, Garden farming Backyard, Knowledge Capturing

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ไก่พื้นเมือง เป็นสัตว์ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของคนไทยมานาน เกษตรกรในชนบทเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน เหลือจากบริโภคจึงจำหน่ายเป็นรายได้เสริม เนื่องจากไก่พื้นเมืองเนื้ออร่อยรสชาติดี ร่ายง่าย ทนทานต่อสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี สามารถผสมพันธุ์และฟักไข่ได้เองตามสภาพธรรมชาติ มีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยต่าง ๆ มีความต้านทานโรคและพยาธิภายนอกได้ดีกว่าไก่พันธุ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามไก่พื้นเมืองมีประสิทธิภาพในการผลิตค่อนข้างต่ำ แม้จะได้รับความสนใจจากเกษตรกรรายย่อยจำนวนมาก แต่การเลี้ยงไก่พื้นเมืองยังมีข้อจำกัดและประสบปัญหาหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการตลาดและต้นทุนการผลิตสูงเมื่อเทียบกับคู่แข่งในตลาด (กรมปศุสัตว์, 2558) ภาครัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสานแทนเกษตรเชิงเดี่ยวคือระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต การระบาดของโรค ศัตรูพืช และโรคระบาดสัตว์ ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ การกระจายการใช้แรงงาน แต่ปัจจุบันเกษตรกรจะพบกับปัญหาที่สำคัญนั้นคือ ราคาอาหารสำเร็จรูปสูงชันซึ่งส่งผลต่อต้นทุนการเลี้ยง เพราะค่าอาหารนับเป็นต้นทุนในระบบการเลี้ยงและการป้องกันโรคที่ไม่ดีพอ ส่งผลให้เกิดการสูญเสียและส่งผลกระทบต่อรายได้ เช่นเดียวกับเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย หมู่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปางที่เคยประสบปัญหาข้างต้นมาก่อนในช่วงปี พ.ศ. 2553-2555 จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อขอการสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งเสริมความรู้ที่จะได้นำมาพัฒนาต่อยอดในด้านอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง รวมถึงขอสนับสนุนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยง ลูกพันธุ์ไก่ วัคซีน และมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่คอยให้ความรู้คำแนะนำที่จะทำให้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองประสบผลสำเร็จให้มากที่สุดเพื่อเป็นอาชีพ เป็นแหล่งโปรตีน และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจต่อไปได้ในอนาคต

ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองบ้านท่าส้มป่อย ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมภายใต้การจัดการของเกษตรกรเองและการดูแลจากภาครัฐ จึงทำให้สามารถจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกษตรกรมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น และคุณภาพชีวิตดีขึ้นตามไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถอดองค์ความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่เกษตรกรผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ในการเลี้ยงไก่ของตนเองหรือขยายผลไปสู่แหล่งอื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย หมู่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย หมู่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดเพื่อการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินี้เบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ และขั้นตอนต่อไปคือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางชีวิตของตนเองให้เรียบง่าย ธรรมดา และเดินสายกลางด้วยปัญญาพร้อมคุณธรรมในจิตใจ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากร ให้มีความมั่นคง และเกิดความยั่งยืนในที่สุด เปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของอาคารให้แข็งแรง ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ ที่ 19 กรกฎาคม 2517

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม ผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบทหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่ภาวะกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบทได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่มสูญหายไป สิ่งสำคัญก็คือความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิมต้องถูกกระทบกระเทือน การพึ่งตนเองต้องมีความพอดี 5 ประการ ดังนี้ 1) ความพอดีด้านจิตใจ ต้องเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม 2) ความพอดีด้านสังคม ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรง 3) ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และใช้ทรัพยากรในประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป 4) ความพอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง เพื่อสอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง และ 5) ความพอดีด้านเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ศึกษาดำเนินการในพื้นที่บ้านท่าส้มป่อย หมู่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอมืองจังหวัดลำปาง

ประชากรศึกษา

การกำหนดประชากรศึกษา เป็นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองบ้านท่าส้มป่อย จำนวน 16 ราย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเก็บข้อมูล 2 รูปแบบ คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ประกอบด้วย

- การสำรวจ (Survey) เพื่อสำรวจบริบทชุมชนบ้านท่าส้มป่อย ประวัติความเป็นมาของการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร และข้อมูลพื้นฐานการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง

- การสนทนากลุ่ม (Focus group) และถอดความรู้ (Knowledge management) จากการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ที่เกษตรกรได้รับโดยตรงจากการปฏิบัติ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

ทำการศึกษาเอกสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ภูมิปัญญาท้องถิ่นการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ถูกการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าคงที่ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการถอดข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบกับการสำรวจและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย โดยการเปรียบเทียบข้อมูลการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย และนำมาอธิบายรายละเอียดและสังเคราะห์องค์ความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม แล้วจึงเรียบเรียงเป็นเนื้อหาเชิงบรรยาย

ผลการวิจัยและวิจารณ์

1. บริบทการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย หมู่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย เริ่มมีการเลี้ยงมากกว่า 20 ปี ประมาณปี พ.ศ. 2533 ปศุสัตว์จังหวัดลำปางได้เข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงไก่ไว้เพื่อเป็นแหล่งอาหารบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ต่อมาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้เป็นหนึ่งในอาชีพที่เกษตรกรยึดเป็นอาชีพเสริมแต่จะเป็นการเลี้ยงแบบผสมผสานเรื่อยมา โดยการใช้ผลผลิตที่เหลือจากภาคเกษตรนำมาเป็นอาหารในการเลี้ยง แต่ปัจจุบันได้มีการเลี้ยงเพิ่มมากขึ้นทำให้เกษตรกรประสบปัญหาด้านการขาดความรู้ในการจัดการเลี้ยง การหาลูกพันธุ์ ราคาอาหารสำเร็จรูปที่สูงขึ้น ส่งผลต่อต้นทุนการเลี้ยงเป็นอย่างมาก อีกทั้งการเลี้ยงและการป้องกันโรคที่ไม่ดีพอ ส่งผลให้เกิดการสูญเสียพอสมควร และมีผลกระทบต่อยาได้ของเกษตรกร ต่อมาปี พ.ศ. 2553-2555 จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อขอรับการ

สนับสนุนจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลำปาง และปศุสัตว์อำเภอเมืองลำปางในด้านแหล่งความรู้ แหล่งทุน ตลอดจนการสนับสนุนในด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยี และการจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร ผู้ที่สนใจมีการสนับสนุนพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมือง ยาปฏิชีวนะ วัคซีน จึงได้มีการเลี้ยงจนเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรได้อย่างดีจนทำให้มีพ่อค้าคนกลางเข้ามาติดต่อซื้อเป็นประจำ และในปี พ.ศ. 2561-2565 สำนักงานคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) โดยปศุสัตว์จังหวัดลำปาง ได้หาแนวทางการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปศุสัตว์แก่เกษตรกรรายย่อย จึงทำให้ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้เพิ่มเติม รวมทั้งปัจจัยด้านการผลิต เช่น ตู้อบไข่ อุปกรณ์ในการทำโรงเลี้ยง ไข่พันธุ์ที่นำมาเพาะฟัก รวมทั้งด้านการตลาดก็ได้มีการติดต่อผู้ซื้อที่มีกำลังซื้อมากขึ้นเพื่อเป็นเครือข่ายกันด้านการตลาด ปัจจุบันได้มีเกษตรกร 16 ราย ที่สนใจเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมเพิ่มขึ้น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เกษตรกรที่เลี้ยงไก่บ้านท่าส้มป้อย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 62.50) และเป็นผู้สูงอายุ เป็นส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 50-60 ปี (ร้อยละ 50) และอายุระหว่าง 61-70 ปี (ร้อยละ 37.50) การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 75) ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยปลูกข้าวเป็นพืชหลัก (ร้อยละ 55.55) และมีอาชีพเสริม คือการเลี้ยงไก่พื้นเมือง (ร้อยละ 87.50) โดยมีสมาชิกในครัวเรือน ช่วยกันเลี้ยงไก่ (ร้อยละ 68.75) รายได้ต่อครัวเรือน ระหว่าง 30,000-40,000 บาท (ร้อยละ 62.50)

จำนวนไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงส่วนใหญ่แต่ละครัวเรือนเลี้ยงไก่ ประมาณ 20-50 ตัว (ร้อยละ 87.50) พันธุ์ไก่ที่เลี้ยงเป็นสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองลูกผสม (ร้อยละ 66.66) และมีส่วนน้อยที่เลี้ยงสายพันธุ์ ประดู่หาง และสายพันธุ์ไก่เหลืองหางขาว (ร้อยละ 16.66) การคัดสายพันธุ์พ่อแม่ไก่ เกษตรกรส่วนใหญ่จะคัดแม่พันธุ์พื้นเมือง-พ่อพันธุ์ลักษณะดี (ไม่รวมสายพันธุ์) (ร้อยละ 56.25) ไก่ชน (ร้อยละ 25) และพันธุ์ประดู่หางดำ (ร้อยละ 18.75) โดยมี สัดส่วนพ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 6 ตัว (ร้อยละ 56.25) พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 5 ตัว (ร้อยละ 31.25) พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 7 ตัว (ร้อยละ 12.50)

เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงแบบธรรมชาติ มีรูปแบบการเลี้ยงแบบกึ่งปล่อย (ร้อยละ 43.75) เลี้ยงในสวนหลังบ้าน (ร้อยละ 37.50) และเลี้ยงในสวนผสม (ร้อยละ 18.75) รูปแบบโรงเรือนที่นิยมในการเลี้ยงแบบเพิงแหงน (ร้อยละ 62.5) แบบหน้าจั่ว (ร้อยละ 25) และล้อมเล้าไก่ในพื้นที่เกษตร (ร้อยละ 12.5) โดยเกษตรกรเลี้ยงไก่เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย (ร้อยละ 93.75)

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยทั่วไปเกษตรกรมักจะปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติและอาจจะให้อาหารเพิ่มเติมบ้างในช่วงเช้าหรือเย็น อาหารที่ส่วนใหญ่เป็นข้าวเปลือก ปลาขี้ขาวหรืออาจจะเป็นพิเศษอาหารจากครัวเรือนทำให้ไก่มักจะเจริญเติบโตช้า การจัดการอาหารที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ช่วยให้ไก่มีอัตราการเจริญเติบโตดีขึ้น อัตราการตายลดลง การจัดการพื้นที่เล้า นอน โรงเลี้ยง เล้าผสมพันธุ์และอาหารของไก่ รวมถึงระบบสุขาภิบาล การดูแลรักษาเวลาที่ไก่เจ็บป่วย จะช่วยให้ได้ไก่ที่มีสุขภาพดี ให้ลูกดกและมีอัตราการเลี้ยงรอดคุณภาพสูง

2. องค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป้อย หมู่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

จากการรวบรวมองค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป้อย จำนวน 16 ราย สามารถถอดองค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม 8 ด้าน ได้ดังนี้

1) รูปแบบการเลี้ยง เกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย มีรูปแบบการเลี้ยงไก่ 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การเลี้ยงแบบกึ่งปล่อย คือ มีโรงเรือนบางส่วนเพื่อให้ไก่ได้หลบแดด ฝน และป้องกันจากศัตรูของไก่ เช่น สุนัข และแมว 2) การเลี้ยงในสวนหลังบ้าน โดยเกษตรกรจะต้องมีพื้นที่ใกล้กับตัวบ้านเพื่อสะดวกในการเลี้ยงอาจมีโรงเรือนหรือไม่มีโรงเรือนขึ้นอยู่กับเกษตรกร และ 3) การเลี้ยงในสวนผสม เป็นการเลี้ยงรวมกันในพื้นที่การเกษตรทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุก ได้แก่ มะม่วง ลำไย มะขาม ขนุน มะละกอ เพื่อเป็นร่มเงาให้กับไก่ สำหรับโรงเรือนเลี้ยงไก่ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะโรงเรือนแบบหน้าจั่ว ข้อดีคือโล่ง แสงเข้าถึงได้ดี โรงเรือนแบบเพิงแหงน จะง่ายต่อการสร้างและใช้งบประมาณไม่มาก แบบล้อมเล้าในพื้นที่ทางการเกษตรแบบนี้เกษตรกรปล่อยให้ไก่อาศัยตามต้นไม้ในพื้นที่ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างโรงเรือน สอดคล้องกับการศึกษาของประภากร (2560) ระบุว่า การเลี้ยงไก่สำหรับเกษตรกรรายย่อยมักเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม จึงมีการเลี้ยงไก่ในระบบการเลี้ยงแบบปล่อยให้ไก่หากินตามธรรมชาติ (Free range) ในสวนผลไม้ สวนลำไยหรือที่ว่างหลังบ้าน เป็นต้น การเลี้ยงแบบปล่อยนี้จะทำให้ไก่ได้แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ เช่น การคุ้ยคุน การใช้ขน การจิกกินใบพืชและแมลง ทำให้ไก่มีสุขภาพดี มีความสุข เรียกว่า “ไก่อารมณ์ดี” (Happy chick) การให้อาหารเสริมส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นหรือเศษเหลือทางการเกษตร เช่น ต้นกล้วยหมัก มันสำปะหลังหมัก ข้าวโพด ปลายข้าว รำละเอียด ซึ่งอาจจะทำให้ไก่โตช้าไปบ้าง แต่ไก่มีสุขภาพดี แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันโรค โดยไม่จำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะ เช่นเดียวกับการวิจัยของ เกรียงไกร และคณะ (2541) พบว่า ไก่พื้นเมืองคือไก่ที่มีการเลี้ยงทั่วไปตามหมู่บ้าน ไก่พื้นเมืองเหล่านี้ถูกปล่อยหากินเอง ค่อยๆ เรียนรู้ตามธรรมชาติ จึงเป็นไก่ชนิดเดียวที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ตั้งแต่เกิด ลูกไก่เดินตามแม่หากินเอง นอกจากนี้ สุจินต์ และคณะ (2550) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาไก่พื้นเมืองสำหรับเกษตรกรในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปว่า ระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองจากอดีตเป็นระบบการเลี้ยงที่พึ่งพาธรรมชาติไม่ได้ใช้วิทยาการสมัยใหม่เป็นระบบการลงทุนที่ต่ำแต่ยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน

2) การคัดสายพันธุ์พ่อ-แม่ไก่พื้นเมือง พันธุ์พ่อไก่ เป็นไก่ที่มีลักษณะดีและไก่ชนที่มีในพื้นที่แม่ไก่ คัดจากตัวเมียที่มีลักษณะดี ให้ไข่ตกอย่างน้อยปีละประมาณ 4 ครอก เลี้ยงลูกเก่งไม่ดุร้าย อายุพ่อพันธุ์ประมาณ 1 ปีแต่ไม่เกิน 3 ปี แม่พันธุ์อายุประมาณ 9 เดือนแต่ไม่เกิน 3 ปี แล้วแต่ความสมบูรณ์ของแต่ละตัว ส่วนใหญ่เกษตรกรเลี้ยงเป็นไก่พันธุ์พื้นเมืองเกือบทั้งหมด มีบางรายเป็นการผสมพันธุ์พื้นเมืองกับพันธุ์ไก่ประดู่หางดำ สัดส่วนตัวผู้ต่อตัวเมีย อาจจะไม่แน่นอน เพราะเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งปล่อย แต่จะให้ตัวผู้ดูแลฝูง สัดส่วน 1 ตัวต่อตัวเมีย 5-7 ตัว แต่จะพยายามไม่ให้มีตัวผู้มากเกินไป เพราะอาจทำให้ตัวเมียไม่ได้รับการผสมพันธุ์ได้

3) การจัดการพื้นที่เลี้ยงไก่ มีทั้งแบบโรงเรือนและไม่มีโรงเรือน แต่จะต้องมีที่สำหรับให้พ่อพันธุ์-แม่พันธุ์อยู่รวมกันในช่วงการผสมพันธุ์ การกกไข่ และการอนุบาลลูกไก่ ทั้งนี้โรงเรือนจะต้องโปร่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างส่องถึง มีที่นอน ที่ไข่ และสามารถป้องกันจากศัตรูได้ โดยเกษตรกรจะนิยมใช้ตาข่ายแบบโปร่งแสงบังแดด มีพื้นที่ส่วนที่เป็นดินให้ไก่ได้คุ้ยคุนเล่นได้ รังกกไข่ที่เกษตรกรใช้ส่วนมากจะเป็นวัสดุเหลือใช้ในบ้าน เช่น ลัง กล่องกระดาษ ตะกร้า เป็นต้น การวางตำแหน่งรังไข่มีผลต่อการเลืกรัง และต้องมีจำนวนเพียงพอจะไม่เกิดปัญหาแม่ไก่แย่งรังไข่กัน ตำแหน่งที่วางรังไข่จะวางเว้นระยะเพื่อจะได้ไม่รบกวนกัน เมื่อฟักไข่ออกแล้ว เกษตรกรจะมีการเปลี่ยนวัสดุรองรังใหม่ และเอาของเก่าออกไปเผาเพื่อทำลายแมลง เหา ไร แล้วเตรียมรังใหม่สำหรับแม่ไก่ในรอบต่อไป

4) **ช่วงการปักไข่ไก่** ระยะเวลาในการปัก แม่ไก่จะปักไข่ครั้งละประมาณ 21 วัน ในระหว่าง การปักไข่ ต้องดูแลเป็นอย่างดี แม่ไก่บางตัวตั้งใจปักไข่ไม่ค่อยลงรังมาหาอาหารกิน จะต้องวางถาด อาหารและน้ำเอาไว้ใกล้ ๆ กับรังปัก ควรดูแลไข่และลูกไก่ให้ใกล้ชิดอีกด้วย เกษตรกรบางรายมีการ ส่องไข่ที่แม่ไก่กก หากไม่มีเชื้อก็จะคัดออก เพราะถ้าปล่อยให้ฟักจะเน่าเสียในรัง แต่ส่วนใหญ่จะปล่อยให้ ฟักเองตามธรรมชาติแล้วจึงนำมาอนุบาล เมื่อลูกไก่ฟักเต็มรังฟักออกหมดแล้ว เกษตรกรจะนำวัสดุ ที่รองรับไข่วางทั้งเปลือกไข่เผาทั้ง และทำความสะอาดรังไข่ไว้สำหรับให้แม่ไก่ฟักไข่ต่อไป

5) **การเลี้ยงและการดูแลลูกไก่** ช่วงแรกที่ลูกไก่ฟักจะใช้สุมขี้ หรือให้อยู่ในโรงเรือนเพื่อ อนุบาล โดยให้อาหารไก่เล็กสำเร็จรูปผสมกับปลายข้าว จนประมาณสัปดาห์ที่ 3 จึงปล่อยเลี้ยงใน พื้นที่ที่จัดไว้ และค่อย ๆ ให้อาหารปกติ จำพวก ปลายข้าว รำ อาหารผสมจากเศษอาหารที่มีในพื้นที่ เช่น ต้นกล้วยสับ

6) **อาหารไก่พื้นเมืองและการให้อาหารไก่ในช่วงอายุต่าง ๆ** โดยทั่วไปเกษตรกรจะให้ อาหารเพื่ออนุบาลลูกไก่ที่ยังหากินเองไม่ได้ด้วยอาหารสำเร็จรูปซึ่งเกษตรกรบางรายก็นำมาผสมปลาย ข้าว รำอ่อน หลังจากลูกไก่โตพอที่จะหากินเองได้ก็จะฝึกให้กินอาหารผสมที่มีในท้องถิ่นบ้างจนโต พอที่จะคุ้ยหากินเอง แต่ยังมีเสริมอาหารให้ เช่น ข้าวเปลือกรำผสมกับเศษวัสดุทางการเกษตร เช่น ต้นกล้วย กากถั่วเหลืองเท่าที่มีจากในพื้นที่เพื่อลดค่าใช้จ่าย บางรายมีการเสริมอาหารในช่วงเข้า- เย็น บ้างตามโอกาส ตามฤดูกาล แต่ช่วงเข้าส่วนมากจะมีการให้อาหารแบบง่าย ๆ คือ โปรย ข้าวเปลือก ปลายข้าว ให้จิกกินตามลานเลี้ยง พอช่วงสายไก่ก็จะออกคุ้ยหากินเองตามธรรมชาติ จนถึงช่วงเวลาเย็นจะมีการให้อาหารอีกรอบ ส่วนมากจะเน้นอาหารผสมจำพวกต้นกล้วยสับผสมรำ แบบข้น โดยให้กินร่วมกับสัตว์อื่น เช่น เป็ด เพราะเป็นสัตว์ที่กินอาหารด้วยกันได้ โดยสัดส่วนอาหาร หลัก ๆ จะใช้หัวอาหารส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะเป็น รำ และปลายข้าว สัดส่วนตามที่มี

7) **โรคและการป้องกัน** พื้นที่เลี้ยงไก่โดยรวมส่วนใหญ่เป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วม อยู่ในชุมชนมีรั้ว รอบ มีการตัดแต่งต้นไม้ทำให้แดดส่องถึง มีร่มเงาให้บังแดดบังลม พื้นเป็นดินไม่มีหญ้ารก มีภาชนะใส่น้ำให้ไก่กินตลอด ถ้ามีไก่ป่วย เกษตรกรจะแยกไก่ที่ป่วยออกขังแยกเพื่อลดการแพร่กระจายของโรค หรือถ้าหากมีไก่อตาย จะกำจัดด้วยวิธีฝังกลบ ในช่วงไก่เล็กมีการให้วัคซีนในบางราย แต่จะมีการป้องกัน ด้วยการให้ไก่กินสมุนไพร เช่น กะเพรา ฟักทะลายโจร โดยการนำมาสับให้ละเอียด ผสมกับอาหารที่ ผสมเอง เพราะสมุนไพรจะช่วยลดการเกิดโรคหวัดไก่ และโรคติดต่ออื่น ๆ อีกทั้งยังทำให้ไก่มีภูมิ ต้านทาน เพื่อจะได้ลดการใช้ยาปฏิชีวนะ ก็เป็นการลดต้นทุนได้อีกทาง เช่นเดียวกับการศึกษาภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองด้วยสมุนไพร ของนฤมล และเอกสิทธิ์ (2561) เกษตรกรมีความรู้เดิมในการใช้สมุนไพรที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น จากที่เกษตรกรได้ทดลองใช้ สมุนไพรผสมในอาหาร พบว่าไก่พื้นเมืองมีสมรรถภาพการผลิตดีเป็นไปตามมาตรฐานการเจริญเติบโต ของไก่พื้นเมือง ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อยาปฏิชีวนะหรือถ่ายพยาธิทางการค้า สมุนไพรที่เตรียมได้ง่าย และสามารถเก็บไว้ใช้ได้นาน และให้กินร่วมกับอาหารปกติได้

8) **ตลาด/การจำหน่ายไก่พื้นเมือง** เกษตรกรมีการรวมตัวกันทำตลาดไก่พื้นเมืองกันเองใน กลุ่มผู้เลี้ยง โดยมีผู้รับซื้อคือพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ ด้วยการนัดวันที่จะมารับแล้วให้เกษตรกรจับไก่ ที่มีขนาดตามต้องการ คือ น้ำหนักประมาณ 1-1.5 กิโลกรัม รวมกันไว้เป็นจุด ๆ ระยะเวลาประมาณ 40 วัน จะมีพ่อค้ามารับซื้อในราคากิโลกรัมละ 80-120 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับราคาตลาด ฤดูกาลในการ รับซื้อ ราคาซื้อจะไม่คงที่

สรุปผลการศึกษา

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกรบ้านท่าส้มป่อย มีรูปแบบการเลี้ยง 3 ลักษณะ คือ การเลี้ยงแบบกึ่งปล่อย การเลี้ยงในสวนหลังบ้าน และการเลี้ยงในสวนผสม โรงเรือนที่เลี้ยงส่วนใหญ่แบบหน้าจั่ว และแบบล้อมเล้าในพื้นที่ทางการเกษตร การคัดสายพันธุ์พ่อแม่ไก่พื้นเมือง พันธุ์พ่อแม่ส่วนมากเป็นไก่ที่มีลักษณะดีและไก่ชนที่มีในพื้นที่แม่ไก่คัดจากตัวเมียที่มีลักษณะดีแม่พันธุ์ให้ไข่ตกอย่างน้อยปีละประมาณ 4 ครอกเลี้ยงลูกเก่ง ไม่ดุร้าย อายุพ่อแม่พันธุ์ประมาณ 1 ปีแต่ไม่เกิน 3 ปี แม่พันธุ์อายุประมาณ 9 เดือนแต่ไม่เกิน 3 ปี แล้วแต่ความสมบูรณ์ของแต่ละตัว สัดส่วนตัวผู้ต่อตัวเมียอาจจะไม่แน่นอนเพราะเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งปล่อย

การจัดการพื้นเลี้ยงไก่ มีทั้งแบบโรงเรือนและไม่มี แต่จะมีที่สำหรับให้พ่อแม่พันธุ์-แม่พันธุ์อยู่รวมกันในช่วงการผสมพันธุ์ การกกไข่ และการอนุบาลลูกไก่ โรงเรือนจะต้องโปร่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างส่องถึง มีที่นอน ที่ไข่ และสามารถป้องกันจากศัตรูได้ แต่ใช้ตาข่ายแบบโปร่งแสง มีพื้นที่ส่วนที่เป็นดินให้ไก่ได้คลุกฝุ่นเล่นได้ รังกกไข่ที่เกษตรกรใช้ส่วนมากจะเป็นวัสดุเหลือใช้ในบ้านในสวน เช่น ลัง กล่องกระดาษ ตะกร้า เป็นต้น เมื่อฟักไข่ออกแล้วเกษตรกรจะมีการเปลี่ยนวัสดุรองรังใหม่ และนำรังเก่าออกไปเผาเพื่อทำลายแมลง เหา ไร แล้วเตรียมรังใหม่สำหรับแม่ไก่ในรอบต่อไป ช่วงการฟักไข่ไก่ แม่ไก่จะไม่ค่อยลงจากรังมากินอาหาร จึงต้องเอาอาหารไว้ใกล้ ๆ กับบริเวณฟักระยะเวลาในการฟักประมาณ 21 วัน เกษตรกรบางรายมีการส่องไข่ที่แม่ไก่กกถ้าไม่มีเชื้อก็จะคัดออกเพราะหากปล่อยให้ฟักจะเน่าเสียในรัง

การเลี้ยงและการดูแลลูกไก่ ช่วงแรกที่ลูกไก่ฟักจะใช้สุ่มชั่งหรือให้อยู่ในโรงเรือนเพื่ออนุบาล โดยให้อาหารไก่เล็กสำเร็จรูปผสมกับปลายข้าว จนประมาณสัปดาห์ที่ 3 จึงปล่อยเลี้ยงในพื้นที่ที่จัดไว้และค่อย ๆ ให้อาหารปกติ หลังจากลูกไก่โตพอที่จะหากินเองได้ก็จะฝึกให้กินอาหารผสมที่มีในท้องถื่นบ้างจนโตพอที่จะคุ้ยเขี่ยหากินเอง และเสริมอาหารให้ เช่น ข้าวเปลือกรำผสมต้นกล้วยสับ กากถั่วเหลืองเท่าที่มีจากในพื้นที่เพื่อลดค่าใช้จ่าย หรือผสมรำแบบขั้นสัดส่วนตามที่มี โดยให้กินร่วมกับสัตว์อื่น เช่น เป็ด ห่าน เพื่อลดต้นทุนอาหารสัตว์ปีก

โรคและการป้องกัน พื้นที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วม อยู่ในชุมชนมีรั้วรอบ มีการตัดแต่งต้นไม้ให้แดดส่องถึง มีกอไผ่ไว้บังเพื่อลดแรงลม พื้นดินไม่มีหญ้ารก มีภาชนะใส่น้ำให้ไก่กินตลอด ถ้ามีไก่ป่วย เกษตรกรจะแยกไก่ที่ป่วยออกซ่งแยกเพื่อลดการแพร่กระจายของโรค หากมีไก่ตายจะกำจัดด้วยวิธีฝังกลบ ในช่วงไก่เล็กมีการให้วัคซีนในบางราย แต่จะมีการป้องกันด้วยการให้ไก่กินสมุนไพรผสมกับอาหารที่ผสมเอง เช่น กะเพรา ฟักทะลายโจร สมุนไพรจะช่วยลดการเกิดโรคคอหิพไก่ อีกทั้งยังทำให้ไก่มีภูมิต้านทาน เพื่อจะได้ลดการใช้ยาปฏิชีวนะและลดต้นทุนการเลี้ยงไก่

เกษตรกรมีการรวมตัวกันทำตลาดไก่พื้นเมืองกันเองในกลุ่มผู้เลี้ยง โดยมีพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อตามวันนัดหมาย แล้วให้เกษตรกรจับไก่ที่มีขนาดตามต้องการ คือ น้ำหนักประมาณ 1-1.5 กิโลกรัม ราคาซื้อกิโลกรัมละ 80-120 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับราคาตลาดและฤดูกาล

ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองของบ้านท่าส้มป่อย เป็นการเลี้ยงไก่ที่เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ และประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงไก่ลูกผสมภายใต้การจัดการของเกษตรกรเองและการดูแลจากภาครัฐจึงทำให้สามารถจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกษตรกรมีอาชีพเสริมรายได้เพิ่มขึ้น และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นตามไป แต่เกษตรกรยังขาดความรู้ในหลายประเด็น ดังนี้

1. การปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมืองลูกผสมที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน โดยเน้นการลดปัญหาเลือดชิด และเพิ่มประสิทธิภาพการเจริญเติบโต เพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่แข็งแรง ทนโรค และให้ผลผลิตที่ดีขึ้น
2. การพัฒนารูปแบบการเพาะฟักและการอนุบาลลูกไก่ที่เหมาะสมกับทรัพยากรในชุมชน โดยใช้วัสดุพื้นบ้านหรือวัสดุที่มีต้นทุนต่ำ เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มอัตราการรอดของลูกไก่ รวมถึงสูตรอาหารและการจัดการด้านโภชนาการที่เหมาะสมสำหรับไก่พื้นเมืองในแต่ละช่วงอายุ โดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มคุณภาพของไก่
3. เกษตรกรบ้านท่าส้มป่อยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เกษตรกรควรรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเหลือกันด้านการตลาด และสร้างอำนาจต่อรองในการจำหน่ายผลผลิต และควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้สูงอายุไปสู่คนรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ อีกทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเลี้ยง การผสมพันธุ์ และการจัดการต้นทุนแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาอาชีพได้อย่างยั่งยืน
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการสร้างตลาดรองรับไก่พื้นเมือง รวมถึงสนับสนุนการสร้างตราสินค้าและช่องทางการจำหน่าย เพื่อเพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคงทางอาชีพให้แก่เกษตรกร ตลอดจน ควรมีการส่งเสริมให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ผ่านโครงการฝึกอาชีพหรือการสนับสนุนด้านเงินทุน เพื่อสร้างความต่อเนื่องของอาชีพในชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และชุมชนในการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา เสถียรพิระกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ เหมฮัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขความเรียบร้อย ตลอดจนให้คำแนะนำด้านวิชาการที่ดีเสมอมา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรการพัฒนาระบบสังคมอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษา และขอขอบคุณเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองบ้านท่าส้มป่อย หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ที่ให้ข้อมูลและความร่วมมือทุก ๆ ด้าน ขอขอบคุณเพื่อนร่วมศึกษา และทุกคนในครอบครัว ที่เป็นกำลังใจทำให้งานวิจัยนี้ลุล่วงไปด้วยดี คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยนี้ ขอมอบให้เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์. 2558. ข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ในประเทศไทย ประจำปี 2558. กรุงเทพฯ: กรมปศุสัตว์.

เกรียงไกร โชประการ, วัชรพงษ์ วัฒนกุล, กิตติ วงศ์พิเชษฐ และ วรพงษ์ สุริยจันทร์ทาทอง. 2541.

การพัฒนาการผลิตไก่พื้นเมืองและไก่ลูกผสมพื้นเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จิราภรณ์ หล้าฤทธิ. 2562. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู (รายงานการวิจัย). หนองบัวลำภู: สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดหนองบัวลำภู.

นฤมล สมคุณา และ เอกสิทธิ์ สมคุณา. 2561. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 10(2), 49-61.

ประภากร ธาราฉาย. 2560. การจัดการฟาร์มสัตว์ปีก (ปรับปรุง 2560). เชียงใหม่: คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สุจินต์ สิมารักษ์, วชิราพร เกิดสุข และ วิเชียร เกิดสุข. 2550. โครงการผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาไก่พื้นเมืองสำหรับเกษตรกรในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุจินต์ สิมารักษ์, วชิราพร เกิดสุข และ วิเชียร เกิดสุข. 2550. โครงการผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาไก่พื้นเมืองสำหรับเกษตรกรในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สืบค้นข้อมูลเล่มการค้นคว้าอิสระฉบับสมบูรณ์

ได้ที่ เว็บไซต์: คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Link: https://aps.mju.ac.th/webapp/ap/index_academic_works.php

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized cursive letters, located at the bottom right of the page.